

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยการก่อเกิดการพัฒนา กลุ่มเศรษฐกิจชุมชนของบ้านดง อำเภอสบปราบ จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนบ้านดง อำเภอสบปราบ จังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของสมาชิกในการเข้าร่วมกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนของบ้านดง อำเภอสบปราบ จังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการรวบรวมจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน จำนวน 295 คน สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ปัจจัยการก่อเกิดกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนในหมู่บ้านดงแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1) ปัจจัยภายในชุมชน ประกอบด้วย ก) แกนนำชุมชน ถือเป็นตัวหลักสำคัญในการริเริ่มจัดตั้งกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนขึ้นมา ซึ่งมีทั้งแกนนำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น แกนนำกลุ่มหนุ่มสาวที่ได้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์หนึ่ง แกนนำที่เป็นกลุ่มผู้นำชุมชนที่ได้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์สอง แกนนำที่ทำงานวิจัยที่ได้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เอื้ออาทรและกลุ่มร้านค้าชุมชน เป็นต้น ข) ปัญหาหนี้สิน เป็นปัญหาที่ทำให้เกิดแนวคิดในการจัดตั้งกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนขึ้นมาแก้ไข ในที่นี้ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์เอื้ออาทร และกลุ่มร้านค้าชุมชน ค) การจัดสวัสดิการภายในชุมชน จากแนวคิดในการจัดสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือกันเองในชุมชน จึงทำให้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนขึ้นมาเพื่อดำเนินการตอบสนองแนวคิดดังกล่าว ได้แก่ กลุ่มร้านค้าชุมชน กลุ่มน้ำประปา ง) ความต้องการสถาบันการเงิน เพื่อเป็นเสมือนตัวแทนสถาบันการเงินในพื้นที่ในการทำหน้าที่สนับสนุนการออม และการกู้เงินให้กับสมาชิกในชุมชน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์หนึ่ง กลุ่มออมทรัพย์สอง และกลุ่มออมทรัพย์เอื้ออาทร

2) ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย ก) นโยบายของรัฐบาลที่ส่งการลงมาให้มีการจัดตั้งกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนขึ้น เช่น นโยบายกองทุนหมู่บ้าน ข) หน่วยงานภายนอก ที่เข้ามาสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่ม เช่น หน่วยงานสาธารณสุขที่เข้ามาสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มกองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ค) การศึกษาดูงานจากภายนอก ซึ่งได้ช่วยจุดประกายให้คนในชุมชนบ้านดงจัดตั้งกลุ่มร้านค้าขึ้นมา หลังจากไปศึกษาดูงานที่บ้านสามขา อ.แม่ทะ จ.ลำปาง

การดำเนินงานของกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนบ้านดงทั้ง 8 กลุ่ม สามารถสรุปได้ดังนี้

ก) **กลุ่มออมทรัพย์หนึ่ง** เป็นกลุ่มออมทรัพย์แรกของชุมชนบ้านดง มีการบริหารงานในรูปแบบเดิมที่ถ่ายทอดต่อๆ กันมา ซึ่งยังขาดความเป็นระบบชัดเจน ไม่เน้นการขยายงาน ผลการดำเนินงานส่วนใหญ่ไม่สามารถศึกษาได้เนื่องจากขาดการจัดทำบัญชีที่เป็นระบบชัดเจน

พฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หนึ่ง ในแง่การมีส่วนร่วมต่อบริการที่กลุ่มมี พบว่า ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมต่อการออมเงินในช่วงไม่เกิน 10,000 บาท ส่วนในแง่การมีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานของกลุ่ม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานโดยการติดตามข่าวสารการดำเนินงานเป็นบางครั้ง และเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเป็นประจำ มากกว่าที่จะมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่นๆ

ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หนึ่ง ในด้านโครงสร้างและการบริหารงาน ด้านลักษณะการดำเนินงาน และด้านผลการดำเนินงาน เมื่อวิเคราะห์โดยใช้มาตรวัดของลิเคิร์ทสเกลแล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากในทุกด้าน

ข) **กลุ่มออมทรัพย์สอง** เป็นกลุ่มออมทรัพย์กลุ่มที่สองของชุมชนบ้านดง จัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มผู้นำหมู่บ้านในขณะนั้น การบริหารงานมุ่งเน้นผลตอบแทน มีการพัฒนาระบบการทำงานและการจัดทำบัญชีที่เป็นระบบชัดเจน เป็นกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกกลุ่มมากที่สุด มีขนาดเงินกองทุนจำนวน 3,199,000 บาท ซึ่งมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นๆ และมีผลประกอบการเป็นกำไรอย่างต่อเนื่อง

ด้านพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์สอง ในแง่ของการมีส่วนร่วมต่อบริการที่กลุ่มมี พบว่า ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมต่อการออมเงินในช่วงไม่เกิน 10,000 บาท ในแง่การมีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานของกลุ่ม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานโดยการติดตามข่าวสารการดำเนินงานเป็นบางครั้งมากกว่าที่จะมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่นๆ

ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์สอง ในด้านโครงสร้างและการบริหารงาน ด้านลักษณะการดำเนินงาน และด้านผลการดำเนินงาน เมื่อวิเคราะห์โดยใช้มาตรวัดของลิเคิร์ทสเกลแล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในด้านผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมากในทุกด้าน

ค) **กลุ่มออมทรัพย์เอื้ออาทร** เป็นกลุ่มออมทรัพย์กลุ่มที่มิวิชัยและสมาชิกในชุมชนที่ได้ทำบัญชีครัวเรือน ได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้นมา มีการบริหารงานเน้นการช่วยเหลือคนในชุมชนจากปัญหาดอกเบี้ยแพง ถือเป็นกลุ่มออมทรัพย์ที่ยังก่อตั้งไม่นาน จำนวนสมาชิกและขนาดของเงินกองทุนยังไม่มาก รวมถึงผลกำไรก็ไม่มากนัก เนื่องจากกลุ่มได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำกว่ากลุ่มอื่นๆ

ด้านพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เอื้ออาทร ในแง่ของการมีส่วนร่วมต่อบริการที่กลุ่มมี พบว่า ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมต่อการออมเงินในช่วงไม่เกิน 2,000 บาท ในแง่การมีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานของกลุ่ม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานโดยการติดตามข่าวสารการดำเนินงานเป็นบางครั้งมากกว่าที่จะมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่นๆ

ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์สอง ในด้านโครงสร้างและการบริหารงาน ด้านลักษณะการดำเนินงาน และด้านผลการดำเนินงาน เมื่อวิเคราะห์โดยใช้มาตรวัดของลิเคิร์ต สเกลแล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในด้านผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมากในทุกด้าน

ง) **กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน** เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐบาลในช่วงที่ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี เน้นการบริหารงานตามแนวทางของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติเป็นหลัก มีจำนวนสมาชิก และขนาดเงินกองทุนเพิ่มขึ้นทุกปี และมีผลกำไรอย่างต่อเนื่อง

ด้านพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ในแง่ของการมีส่วนร่วมต่อบริการที่กลุ่มมี พบว่า ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการออมแบบสะสมหุ้นและสัจจะออมสะสมทรัพย์มากที่สุด โดยออมแบบสะสมหุ้นไม่เกิน 500 บาท และออมแบบสัจจะสะสมทรัพย์ในช่วงไม่เกิน 1,000 บาท ในแง่การมีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานของกลุ่ม พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกคนมีส่วนร่วมโดยการถือหุ้นตามเงื่อนไขอยู่แล้ว และส่วนใหญ่มีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานโดยการติดตามข่าวสารการดำเนินงานเป็นบางครั้งมากกว่าที่จะมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่นๆ

ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ในด้านโครงสร้างและการบริหารงาน ด้านลักษณะการดำเนินงาน และด้านผลการดำเนินงาน เมื่อวิเคราะห์โดยใช้มาตรวัดของลิเคิร์ต สเกลแล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในด้านผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมากในทุกด้าน

จ) **กลุ่มฌาปนกิจ** เป็นกลุ่มที่ไม่มีหลักฐานปรากฏชัดเจนว่าตั้งขึ้นเมื่อใด ไม่มีโครงสร้างการดำเนินงาน มีเพียงประธานกลุ่มหนึ่งคนทำหน้าที่เก็บรวบรวมเงินค่าฌาปนกิจบริหารงานตามแนวทางที่ได้รับการถ่ายทอดต่อกันมา จำนวนสมาชิกเปลี่ยนแปลงไปตามจำนวนครัวเรือนในชุมชน มีเงินกองกลางเพียง 2,570 บาท ซึ่งน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ

ด้านพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจ ในแง่ของการมีส่วนร่วมต่อบริการที่กลุ่มมี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกเป็นสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจของหมู่บ้านคง หมู่บ้านใกล้เคียง และตำบลนาขาง มีการจ่ายเงินตรงเวลาทุกครั้ง ในแง่การมีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานของกลุ่ม พบว่า

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานโดยการติดตามข่าวสารการดำเนินงานเป็นบางครั้งมากกว่าที่จะมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่นๆ

ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจ ในด้านโครงสร้างและการบริหารงาน ด้านลักษณะการดำเนินงาน และด้านผลการดำเนินงาน เมื่อวิเคราะห์โดยใช้มาตรวัดของลิเคิร์ตสเกลแล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในด้านผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมากในทุกด้าน

จ) กลุ่มกองทุนหมุนเวียน เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานสาธารณสุขจังหวัดลำปาง เพื่อแก้ปัญหาคุณภาพชีวิตให้กับคนยากไร้ด้อยโอกาสในชุมชน ไม่มีแนวทางการบริหารงานที่ชัดเจน เน้นการบริหารงานในรูปแบบเดิมที่ทำมาอย่างยาวนาน มีจำนวนสมาชิกน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ ขนาดของเงินกองทุนและผลกำไรไม่มากและมีแนวโน้มลดลง

ด้านพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มกองทุนหมุนเวียน ในแง่ของการมีส่วนร่วมต่อบริการที่กลุ่มมี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมโดยการออมเงินไม่เกิน 1,000 บาท ในแง่การมีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานของกลุ่ม พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกคนมีส่วนร่วมโดยการถือหุ้นตามเงื่อนไขการเป็นสมาชิกกลุ่ม โดยส่วนใหญ่ถือหุ้นไม่เกิน 10 หุ้น (หุ้นละ 40 บาท) และส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารการดำเนินงานเป็นบางครั้งมากกว่าที่จะมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่นๆ

ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกกลุ่มกองทุนหมุนเวียน เมื่อวิเคราะห์โดยใช้มาตรวัดของลิเคิร์ตสเกลแล้วพบว่า พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับมากเฉพาะในด้านโครงสร้างและการบริหารงาน ส่วนในด้านลักษณะการดำเนินงานและผลการดำเนินงานมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง

ข) กลุ่มร้านค้าชุมชน พบว่า เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นจากการที่ชุมชนบ้านดงได้ทำงานวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สิน และได้ไปศึกษาดูงานร้านค้าชุมชนที่บ้านสามขา จังหวัดลำปาง การบริหารงานเน้นการช่วยเหลือคนในชุมชนให้สามารถซื้อสินค้าได้ในราคายุติธรรม และให้ทุกคนสามารถร่วมเป็นเจ้าของร้านค้าชุมชนได้อย่างเท่าเทียม มีจำนวนสมาชิกและขนาดเงินกองทุนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนครอบคลุมเกือบทุกครัวเรือนแล้ว ในด้านขนาดของเงินกองทุน กลุ่มร้านค้าชุมชนมีขนาดของเงินกองทุนที่เพิ่มขึ้นทุกปี มีผลกำไรทุกปี

พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มร้านค้าชุมชน ในแง่ของการมีส่วนร่วมต่อบริการที่กลุ่มมี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการใช้บริการร้านค้าชุมชน และใช้บริการมากกว่า 5 ครั้งต่อเดือน ในแง่การมีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานของกลุ่ม พบว่า กลุ่มตัวอย่างทุกคนมีส่วนร่วมโดยการถือหุ้นจำนวนหนึ่งหุ้นตามเงื่อนไข และส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มเป็นประจำมากกว่าที่จะมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่นๆ

ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกกลุ่มร้านค้าชุมชน พบว่า ในด้านโครงสร้างและ การบริหารงาน ด้านลักษณะการดำเนินงาน และด้านผลการดำเนินงาน เมื่อวิเคราะห์โดยใช้มาตรวัด ของลิเคิร์ตสเกลแล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในด้านผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ในทุกด้าน

ข) กลุ่มน้ำประปา พบว่า เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นหลังมีการจัดสร้างอ่างเก็บน้ำขึ้นในหมู่บ้านดง เมื่อปี พ.ศ.2537 ไม่มีโครงสร้างคณะกรรมการ แต่ใช้วิธีกำหนดผู้รับผิดชอบผู้ดำเนินการตาม บทบาทที่ได้รับมอบหมาย ไม่มีแนวทางในการบริหารงานที่ชัดเจน จำนวนสมาชิกเปลี่ยนแปลงไป ตามจำนวนครัวเรือนในชุมชน ขนาดของเงินกองทุนมีไม่มาก ปัจจุบันมีรายจ่ายสูงกว่ารายได้

พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มน้ำประปา ในแง่ของการมีส่วนร่วมต่อบริการที่กลุ่มมี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้น้ำประปาตลอด ในแง่การมีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานของกลุ่ม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมโดยการติดตามข่าวสารการดำเนินงานเป็นบางครั้งมากกว่า ที่จะมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่นๆ

ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกกลุ่มน้ำประปา พบว่า ในด้านโครงสร้างและ การบริหารงาน ด้านลักษณะการดำเนินงาน และด้านผลการดำเนินงาน เมื่อวิเคราะห์โดยใช้มาตรวัด ของลิเคิร์ตสเกลแล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในด้านผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ในทุกด้าน

สำหรับผลการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนบ้านดงอันเนื่องมาจากการดำเนินงานของกลุ่ม เศรษฐกิจชุมชน พบว่า

สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนในหลายรูปแบบ โดยกลุ่มประเภทสะสมทุนทุน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มกองทุนหมุนเวียน ได้สร้างรายได้ให้กับคนชุมชนใน รูปค่าตอบแทนคณะกรรมการ และเงินปันผลคืนให้แก่สมาชิก หากเป็นกลุ่มประเภทสวัสดิการ ได้แก่ กลุ่มร้านค้าชุมชน กลุ่มน้ำประปา จะสร้างรายได้ให้กับชุมชนในรูปของค่าตอบแทนหรือ ค่าจ้าง

เกิดการการสะสมทุนในผ่านกิจกรรมการออม หรือการจัดเก็บค่าสวัสดิการจากสมาชิก หากเป็นกลุ่มสะสมทุนจะนำไปแสวงหารายได้โดยการปล่อยสินเชื่อ ส่วนกลุ่มสวัสดิการจะไปใช้ เป็นทุนหมุนเวียน เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์ฯ ต่างๆ ในส่วนคนในชุมชนบ้าน ดงเองก็สามารถขอกู้เพื่อนำไปใช้ในการลงทุน หรือเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ได้

คนในชุมชนเกิดการลดรายจ่ายบางอย่างในการดำเนินชีวิต ได้แก่ รายจ่ายจากดอกเบี้ยเงินกู้ ราคาแพง โดยเลือกกู้เงินกับกลุ่มออมทรัพย์เอื้ออาทรที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำ ลดค่าใช้จ่ายดอกเบี้ยเงินกู้

ในการจัดงานศพโดยใช้สวัสดิการเงินกู้ฉุกเฉินปลอดดอกเบี้ยจากกลุ่มออมทรัพย์สอง หรือกลุ่มออมทรัพย์เอื้ออาทร ลดค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพโดยได้เงินช่วยเหลือจากสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจ

เกิดสถาบันการเงินเล็กๆ ในชุมชนที่สนับสนุนเรื่องการออม และการให้สินเชื่อเพื่อการใช้จ่ายและการลงทุนของคนในชุมชน ลดการพึ่งพิงธนาคารพาณิชย์ที่เป็นสถาบันการเงินภายนอก

คนในชุมชนบ้านดงมีมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีความพึงพอใจต่อการมีกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งสะท้อนผ่านผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างสมาชิกกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนต่างๆ ใน ด้านโครงสร้างและการบริหารงาน ด้านลักษณะการดำเนินงาน และด้านผลการดำเนินงาน ซึ่งพบว่า โดยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากในทุกด้าน

5.2 ข้อเสนอแนะ

1. กลุ่มเศรษฐกิจชุมชนหลายกลุ่มขาดการจัดทำระบบบัญชีที่ชัดเจน โดยรูปแบบบัญชีที่ใช้กันอยู่ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบเดิมที่ได้รับการถ่ายทอดและปฏิบัติต่อกันมา ไม่สามารถชี้แจงข้อมูลผลการดำเนินงานสำคัญๆ ย้อนหลังของปีก่อนๆ ได้ อาทิ ผลกำไรจากการดำเนินงาน การจ่ายเงินปันผลให้กับสมาชิกแต่ละคน ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนจากการศึกษาในครั้งนี้ที่ไม่สามารถเก็บข้อมูลผลการดำเนินงานจากบางกลุ่มได้อย่างสมบูรณ์ อย่างไรก็ตามสมาชิกส่วนใหญ่ยังคงมีความพึงพอใจและให้ความไว้วางใจต่อการดำเนินงานของกลุ่มค่อนข้างมาก ซึ่งอาจเป็นเพราะชุมชนบ้านดงมีระบบความเป็นเครือญาติสูงอยู่สูง จึงทำให้มีความเกรงใจหรือความไว้วางใจต่อกันมาก แต่เนื่องจากหลายกลุ่มมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น มีเงินกองทุนจำนวนมาก และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มมีความโปร่งใส และตรวจสอบได้มากขึ้น จึงควรมีการพัฒนา ระบบการจัดทำบัญชีให้มีความเป็นระบบชัดเจน และมีรูปแบบที่ไม่ยากเกินไปสำหรับชาวบ้าน ซึ่งอาจจะต้องมีหน่วยงานภายนอก เช่น หน่วยงานพัฒนาของภาครัฐ หรือสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง เข้ามาให้การสนับสนุนในเรื่องนี้

2. การดำเนินงานกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดระบบการตรวจสอบถ่วงดุลที่ชัดเจน ส่วนใหญ่ปล่อยให้เป็นที่ของคณะกรรมการกลุ่ม และรอพึ่งสรุปผลการดำเนินงานปีละครั้ง แม้จะสมาชิกส่วนใหญ่จะค่อนข้างให้ความไว้วางใจ แต่การบริหารของกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับเงินจำนวนมากย่อมมีความเสี่ยง และโอกาสเกิดข้อผิดพลาด และเพื่อเป็นประโยชน์กับตัวคณะกรรมการกลุ่มเองในแง่ของความโปร่งใสในการดำเนินงาน ดังนั้น แต่ละกลุ่มควรมีการวางระบบตรวจสอบถ่วงดุลที่ชัดเจน และสมาชิกกลุ่มควรมีส่วนร่วมในการติดตามการดำเนินงานของกลุ่มระหว่างทางมากขึ้น

3. กลุ่มเศรษฐกิจชุมชนแต่ละกลุ่มควรได้มีการสรุปบททวนการดำเนินงานที่ผ่านมาของตัวเอง โดยเฉพาะกลุ่มที่ก่อตั้งมานานแล้วที่บริหารงานโดยใช้แนวปฏิบัติ หรือกฎระเบียบเดิมๆ ที่ถ่ายทอดต่อกันมา ซึ่งอาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ยกตัวอย่าง การไม่มีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน ไม่มีการกำหนดวาระการดำเนินงานของคณะกรรมการ รูปแบบการบันทึกบัญชีที่ไม่ชัดเจน การบริหารงานที่ขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิก ซึ่งการได้สรุปบททวนการดำเนินงาน วิเคราะห์จุดแข็ง จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค และหาแนวทางในการปรับปรุงจะทำให้การดำเนินงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

4. คนในชุมชนหลายคนมีบทบาทเป็นคณะกรรมการกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนหลายกลุ่ม โดยบางคนเป็นคณะกรรมการอยู่ถึง 3 กลุ่ม ซึ่งแม้กลุ่มคนดังกล่าวส่วนใหญ่จะเป็นคนในระดับแกนนำที่คนในชุมชนให้การยอมรับ แต่ก็ทำให้การบริหารงานจึงถูกจำกัดอยู่ในแวดวงของคนเดิมๆ ไม่มีความหลากหลาย ดังนั้น แต่ละกลุ่มน่าจะเปิดโอกาสให้คนใหม่ๆ ที่มีความสามารถเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถ

5. กลุ่มเศรษฐกิจชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีการจัดทำข้อมูลการดำเนินงานของกลุ่มที่เป็นลายลักษณ์อักษร หรือบางกลุ่มที่ตั้งมานานข้อมูลอาจจะสูญหายไปแล้ว เช่น ความเป็นมาของกลุ่ม โครงสร้างการบริหารงาน เงื่อนไขหรือกฎระเบียบต่างๆ ซึ่งที่ผ่านมการถ่ายทอดข้อมูลดังกล่าวจะใช้วิธีถ่ายทอดแล้วจดจำต่อกันมา ซึ่งมีโอกาสที่ทำให้เกิดความผิดพลาด ไม่ชัดเจน และเมื่อเกิดความเข้าใจที่ไม่ตรงกันก็ขาดเอกสารหลักฐานที่จะมาช่วยยืนยัน สำหรับการศึกษาค้นคว้านี้ถือเป็นการรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานของกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนทั้ง 8 กลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่มาจากความทรงจำของคณะกรรมการกลุ่ม และผู้อาวุโสในชุมชน มาเรียบเรียงเป็นลายลักษณ์อักษรที่คณะกรรมการกลุ่ม และคนในชุมชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป แต่ในอนาคต ทางกลุ่มควรมีการปรับปรุงข้อมูลดังกล่าวให้มีความเป็นปัจจุบัน เพื่อให้การนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ